

KAMU KESİMİNİN YENİDEN YAPILANMASI : SON YILLARA İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME*

Çeviren: Mustafa SAKAL(**)

ÖZET

Kamu kesimi bütün sanayileşmiş ülkelerde 125 yılı aşkın bir süredir görünür bir biçimde büyümüştür. Bununla birlikte kamu harcamalarındaki bu büyüme ekonomik ve sosyal göstergelerde belirgin bir gelişme sağlamamış ve kamu kesiminde reform akademik ve politik sahnede sık sık gündeme getirilmiştir. Birçok ülkede de reformlar uygulamaya konulmuştur. Makalede Yeni Zelanda, Şili ve diğer sanayileşmiş ülkelerde ve yeni sanayileşmiş ülkelerde devlet faaliyetlerinin etkinliğinin artırılması ve ekonomide kamunun kapsadığı alanın daraltılmasına ilişkin deneyimleri incelenmiştir.

1.Giriş

Tarihsel olarak hakim düşüncelerdeki değişmeler yoluyla gelecekteki ekonomi politikası rejim değişikliklerini tahminlemek mümkün görünmektedir. Bu husus laissez-faire (bırakınız yapsınlar) liberal politikalarına öncülük eden 19. Yüzyıl düşünce akımı için geçerliydi. Ayrıca, içinde bulunduğumuz yüzyılın daha müdahaleci düşüncelerini izleyen artan hükümet müdahaleleri ve refah devletlerinin ortaya çıkışı yukarıdaki saptamayı desteklemektedir¹. Ancak son yirmi yılı aşkın bir süredir, üretim, gelirin yeniden dağılımı, ve istikrarın sağlanmasında devletin daha fazla sınırlanmış rolünün olması gerektiğine inanan ekonomistler ve politika bilimcileri, devletin ekonomi üzerindeki faaliyetlerinde daha temkinli olması gerektiği üzerinde durmuşlardır. Eğer geçmişi veri olarak kabul edersek, gelecekte daha küçük, (belli alanlarda) daha yoğunlaşmış ve daha etkin hükümetler görmek gerekir. Aslında, artan sayıda birçok ülke, kamusal faaliyet alanını azaltmak ve kamu harcamalarını düşürmek için niyetlerini açıklamakta ve bazı ülkeler de bu yönde adımlar atmaya başlamaktadır. Bu makalenin temel amacı yukarıdaki ikinci grup ülkelerin deneyimlerini değerlendirmek olacaktır.

---

* Vito TANZI ve Ludger SCHUKNECHT, European Journal of Political Economy, Vol.13(1997), 395-417.

(**) Yrd.Doç.Dr.D.E.Ü.İ.B.F. Maliye Bölümü.

¹ Bkz, örneğin, Adam Smith(1937) ya da Bastiat (1944-45) gibi klasik iktisatçılar tarafından ortaya konulan devletin çok sınırlı olması gerektiği görüşü, Galbraith'ın etkili kitabı Zengin Toplumlar (The Affluent Society)'da devlet müdahalesinin nisbi olarak etkin olması gerektiği görüşüyle mukayese edilmektedir.

Çoğu iktisatçı, geçmişteki trendlerin tersine çevrilmesinin mümkün olabileceği konusuna şüphe ile yaklaşmaktadır. Kurumsal sınırlamaların erozyonu dolayısıyla (Moser, 1994), politikacıların kendi harcama güçlerinin sürdürülmesine artan ilgisi ve politik süreçteki tutsak-çıkma türünden problemler, istenilen reformların engelleyicileri olarak ifade edilmektedir (bkz, örneğin, Buchanan ve diğerleri 1987; Tullock, 1989; Alesina ve Drazen, 1991).

Reform yapma eğilimine karşı dirençlerin bulunmasına karşın, kamu kesimi reformunun çoğu ülkeye yayılacağını tahmin etmek için birçok sebebin olduğunun göz önünde tutulması gerekir. Örneğin, ilave ekonomik ve sosyal faydalar sağlamak yüksek vergi, kamu açıkları ve kamu borçlarının büyümesine ilişkin maliyetlere neden olacağından daha yüksek kamu harcamasına umulduğu gibi müsaade edilmemektedir (bkz. Örneğin, Tanzi and Schuknecht, 1995 ya da Agell et al.,1997). İkinci olarak, uluslararası başarıya ilişkin gelişmeler üzerine detaylar daha kolayca elde edilebilir hale gelir, bundan dolayı reform arayışı içerisinde olan ülkelere ilham kaynağı olur ya da cesaretlendirir. Makalede çoğunlukla takdir edilen model olan Şili ve Yeni Zelanda deneyimleri tasvir edilmektedir. Üçüncü olarak, uluslararası sermaye ve işgücü çevrelerinin reform yapmak için hükümetler üzerinde baskılar uyguladığı görülmektedir (bkz Tanzi and Bovenberg,1989). Bununla birlikte birçok Avrupa ülkesinde sermaye ve iş ve kalifiye işgücünün kaçıışı, vergileri ve harcamayı azaltması için hükümetler üzerinde baskı oluşturmaktadır. Dördüncü olarak kabus gibi giderek büyüyen yaşlı krizi ve sağlığı koruma maliyetleri, seçmenleri halihazırdaki düzenlemelerin gelecekteki maliyeti hakkında endişeye sevk etmektedir. Bu programların maliyetini göğüsleyenler (çoğunlukla çalışanlar) reformu talep etmede daha çok ses çıkarmaktadır. Sonuç olarak, işaret edildiği gibi, hükümet programları ve bu programların reel maliyetleri hakkındaki realizm giderek büyümektedir. Bu faktörler hükümetleri artan bir şekilde kabul edilebilir büyüklükte ve daha etkin bir kamu kesimine doğru zorlamaktadır. Mevcut durumun sürdürülmesinin artan maliyetini gören politikacıların öncelikli olarak reformlara yaklaşması kaçınılmaz görülmektedir.

Mustafa Sakal

2. Geçmiş 125 Yılda Kamu Harcamalarının Büyümesi

Adam Smith'den beri klasik iktisatçılar, küçük ve tahsis edici bir devleti tercih etmişlerdir. Bu sınırlı rolün bir yansıması olarak 19. Yüzyılda düzeni ve hukuku düzenleyen devlet (çoğunlukla 19. Yüzyılın ikinci yarısında) öncelikli olarak eğitimde ve temel altyapı yatırımlarının yapılmasında varlığını sürdürmesi savunulmuştur. Hükümetler barış dönemlerinde kendi bütçelerini dengede tutmak beklentisi içinde olmuş ve gelirin adaletli dağılımı ve istikrarın sağlanmasında zor rol üstlenmiştir (Bastiat, 1944-45; Buchanan, 1985). Sonuç olarak, modern standartlar çerçevesinde, kamu harcamaları GSYİH'nin yüzdesi olarak düşük kalmış ve 1870 ile I.Dünya Savaşı arasında birçok sanayileşmiş ülkede çok fazla değişmemiştir (Tablo 1). Ortalama kamu harcamaları GSYİH'nin % 10'u civarındaydı. O zamanların yeni sanayileşmiş ülkeleri arasında "büyük hükümetler" Avustralya, Fransa ve GSYİH'sinin % 15'i civarında kamu harcamasına sahip olan İsviçre idi. 1913'de Almanya ve Fransa'da harcamalardaki güçlü artış I. Dünya Savaşı'na yönelik bu ülkelerin hazırlıklarını yansıtmaktadır.

Yüzyılın başında devletin rolü konusunda karşı karşıya kaldıkları öncelikli yaklaşımı vergilemenin sınırının ne olması gerektiğini savunan etkili bir Fransız ekonomistinin yaklaşımıyla ortaya konulabilir. Bu yazara göre, milli gelirin % 5 ile 6'sı oranındaki vergi oranının normal kabul edilmektedir. Eğer vergi oranı % 10 ve 12 olduğunda ağırdır. Bunun ötesinde vergileme oranının "had safhada" olacağını ve ülkenin büyümesi, vatandaşlarının özgürlüğü ve sanayisine yönelik ciddi sonuçlar doğuracağını öne sürmektedir².

1913 ve II. Dünya Savaşı'nın başlangıcı arasındaki dönemde, kamu harcamaları belirgin bir şekilde büyümüştür. Sebepleri çoktu. İlk olarak, I. Dünya Savaşı'nın sonucu olarak, hükümetlerin vergileme ve bundan dolayı da harcama yapmak kabiliyetleri artmıştır (Peacock and Wiseman, 1961). İkinci olarak, 19. Yüzyılın sonunda, Schmoller ve Wagner gibi ekonomistler devlet için dağıtıcı bir rolü savunmaya başlamıştır. I. Dünya Savaşı ve Büyük Depresyon'un bir sonucu olarak birçok ülke hükümeti örneğin Birleşik Devletlerde New Deal uygulamalarına ilişkin yoğun ve geniş yeniden dağıtım harcama programlarını geliştirmeye başladı. Birçok ülkede sosyal güvenlik sistemi 1880 ve 1930 arasında sınırlı sigorta miktarı ve sosyal fayda düzeyleriyle karşılaştı ve daha sonraki dönemde hükümetlerin bütçe ile ilgili zorunlulukları arasına ilave edildi (Altenstetter, 1986). Ortalama kamu harcamaları 1913'de yaklaşık olarak % 12'den I. Dünya Savaşı'ndan sonra % 18'e kadar arttı, ve II. Dünya Savaşı'ndan önce % 22'yi aştı.

Son savaş dönemi ve özellikle 1960'lı ve 1970'li yıllarda barış dönemlerinde kamu harcamalarında görülmedik bir büyümeye tanık olundu. Bu

² Laffer Eğrisinin ilk öne süreni Paul Leroy-Beaulieu idi. İlk baskısı 1876'dadır.

büyüme hükümetin yeniden dağılımı, istikrarın sağlanması ve hatta kaynak tahsisini sağlamak için hangi noktaya kadar görev alabileceği hakkındaki baskılardan kaynaklanmaktadır (Tanzi,1997). Bu, mülkiyet üzerindeki savaşların ya da refah devleti anlayışının hakim olduğu dönemlerdi. 1980'e kadar sanayileşmiş ülkelerde ortalama kamu harcaması GSYİH'nin % 40'ını aşmış; 1995'e kadar ise GSYİH'nin % 46'sına ulaşmıştır.

Kısaca harcamaların kompozisyonuna bakılırsa, II. Dünya Savaşı'na kadar, kamu harcamalarındaki büyüme çoğu mal ve hizmetler üzerindeki kamusal talebin artmasından kaynaklanmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra ve bilhassa 1960'dan sonra, sübvansiyonlar ve transferler, bilhassa kamu kesiminin büyümesinde sürükleyici güç olmuştur³. 1870'de transferler ve sübvansiyonlar sadece GSYİH'nin % 1'ine ya da toplam harcamaların % 10'una ulaşmıştır. 1937'ye kadar, bu pay geniş ölçüde genel sosyal sigorta harcamalarından ve işsizlik yardımlarından dolayı ve daha sonra da Büyük Depresyonun bir sonucu olarak GSYİH'nin % 4'ünü aşmıştır. 1960 ve 1980 arasında, sübvansiyonlar ve transferler toplam kamu harcamalarının % 50'sini kapsamıştır. 1980'lerde ve 1990'ların başında transfer ve sübvansiyonlarda daha küçük artış şeklindeki artışlar görülmüştür. Büyüyen kamu borçlarının faiz servisleri de son 15 yılda önemli ölçüde artmıştır. Çoğu sanayileşmiş ülkede bu ödemeler, geçen 125 yılın herhangi bir dönemindekinden 1995'de daha yüksek olmuştur.

3. Kamunun Faaliyet Hacmi ve Performansı

Eğitim, sağlık, kamu altyapı yatırımları ve temel sosyal sigorta harcamalarının artışına dayalı olarak büyüyen kamu harcamalarıyla eşleştirilen önemli ekonomik ve teknik gelişmeler, 1870 ve 1960 arasında sanayileşmiş ülkelerdeki sosyal ve ekonomik göstergelerdeki gelişmelerin temelini oluşturmaktadır. Bu periyot esnasında, bebek ölümleri ortalama 127'den 27'ye bir azalma eğilimi göstermiş, ve ölüm oranı yarı yarıdan daha fazla düşme eğilimi göstermiştir. 1870'lerde birçok kişi ilk okul seviyesinde eğitim alırken, 1960'a kadar çoğu ülkede orta okula katılımın geniş ölçüde olduğu bildirilmiştir. Gelir dağılımı, örneğin hane halklarının en fakir % 40'ının en düşük gelir payına sahip olduğu hesaplanmışken, bu belirgin bir gelişme göstermiş ve temel sosyal sigorta ödemeleri çoğu insan için daha elverişli duruma getirilmiştir⁴.

³ Kamu harcamalarının kompozisyonunun tarihsel gelişimi üzerine daha detaylı bilgi için bkz. Tanzi ve Schuknecht (1995). Sübvansiyonlar ve transferlere yönelik harcamalardaki farklılığın temel sebebi, gelişmekte olan ülkelerde ortalama olarak kamu harcamalarının GSYİH'nin belli bir payı olarak sanayileşmiş ülkelerdekisinin yarısı olmasından kaynaklanmaktadır..

⁴ Bebek ölümleri, ölüm oranları ve okullara katılım oranlarına ilişkin tarihi veriler için Mitchell'in Uluslararası Tarihsel İstatistiklerine bakınız (1962); gelir dağılımı ve sosyal sigorta ödeme miktarları üzerine tarihi veriler Flora(1983) aracılığıyla temin edilmiştir

Tablo 2
Kamu Harcamalarının Hacmi ve Farklı Ülke Gruplarında Kamunun Performans Göstergeleri

	Sanayileşmiş Ülkeler						Yeni Sanayileş. Ülkeler ^d
	Büyük Hacimli Hükümetler ^a		Orta Hacimli Hükümetler ^b		Küçük Hacimli Hükümetler ^c		
	1960	1990	1960	1990	1960	1990	
(1) Toplam Kamu Harcamaları	31.0	55.1	29.3	44.9	23.0	34.6	18.2
Kamu Tüketim Harcamaları	13.2	18.9	12.2	17.4	12.2	15.5	5.0
Kamu Transfer ve Sübvansiyonları ^e	11.9	30.6	10.4	21.5	6.9	14.0	5.7
(2) Ekonomik ve Düzenleyici Etkinlik Göstergeleri							
GSYİH'daki Reel Büyüme (% ortalama 1956-60.1986-90)	3.2	2.6	4.0	3.3	4.6	3.3	6.2
Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu (GSYİH'nın % Olarak)	23.4	20.5	21.1	21.3	19.6	20.7	31.2
Enflasyon (% Olarak)	1.7	5.4	1.6	4.3	2.3	6.1	15.3
İşsizlik Oranı (% Olarak)	2.9	6.1	4.6	9.2	2.7	4.2	2.9
Kayıtdışı(Gölge) Ekonominin Hacmi ^f (GSYİH'nın % Olarak)	4.9	11.1	3.8	8.2	3.5	6.2	--
Patentler/10.000 Nüfus (Keşiflerin Bağlantısı)	--	2.0	--	2.3	--	8.6	--+
(3) Sosyal Göstergeler							
Birleşmiş Milletler İnsan Gelişimi Dizisi	--	11	--	13	--	6	--
En Düşük Gelir Paylı % 40	15.6	24.1	16.4	21.6	17.4	20.8	17.0
15 Yaş Üstü Nüfusun Yüzdesi Olarak	9.3	2.9	13.3	4.6	2.2	0.5 ^g	9.2
Cahil Nüfus							
Orta Okula Devam %'si	55	93	51	99	61	89	88
Ortalama Yaşam Süresi	72	77	70	77	71	77	74
Bebek Ölümleri Binde Olarak	23.0	6.7	29.0	7.1	22.4	6.4	9.8
100.000 Kişide Suçluluk Oranı	--	38	--	68	--	154 ^h	--
Yüz Evlilikte Boşanma Oranı (1987-91)	--	33	--	33	--	36	--
Her Yıl Toplam Nüfusun Yüzdesi Olarak Göçmen Oranı ⁱ	0.6	0.2	0.3	0.8	0.2	0.1	0.1

Kaynakça : OECD verilerine dayanan Tanzi ve Schuknecht (1995), Temel Bilim ve Teknoloji Göstergeleri, 1995; Uluslararası Göçmen Trendleri, Yıllık Rapor, 1994b; World Bank (1993 ve 1994), Kalkınmanın Sosyal Göstergeleri; Birleşmiş Milletler Kalkınma Raporu, 1994 ve 1995; Mitchell, Uluslararası Tarihsel İstatistikler; Weck-Hannemann ve diğerleri, 1984, Schattenwirtschaft; IMF, Kamu Maliyesi İstatistikleri; IMF, Uluslararası Finansal İstatistikler.

^a Belçika, İtalya, Hollanda, Norveç, İsveç(1990'da GSYİH'nın % 50'sından daha fazla kamu harcaması)

^b Avusturya, Kanada, Fransa, Almanya, İrlanda, Yeni Zelanda, İspanya (1990'da kamu harcamaları GSYİH'nın % 40-50'si arasında)

^c Avustralya, Japonya, İsviçre, Birleşik Krallık(UK), Birleşik Devletler (USA), (1990'da kamu harcamaları GSYİH'nın % 40'ından daha düşük)

^d Şili, Hongkong, Kore, Singapur

^e 1990'a ilişkin merkezi hükümet verileri

^f En son elverişli veri 1978'dir. 1990 kolonunda kullanılmıştır.

^g Birleşik Devletler sadece. Diğerleri % 5'in altındadır, UNESCO istatistikleri

^h Birleşik Devletler dışlarsa, ortalama 64'dür.

ⁱ 1960'a ilişkin elverişli veriler 1970'dir, bazı ülkelerde 1990'ye ilişkin veriler 1993'ü içermektedir

1960'tan sonraki periyotta evrensel hareketler ve geliri destekleme sistemleri dolayısıyla sosyal sigorta sisteminde genişleme görüldü. Bu gelişmeler, üstelik devletin sosyal amaçlarına ulaşamaması ve etkinsizliklerden dolayı bazı gözlemciler tarafından tenkit edilmiştir (bkz. Örneğin Roberti, 1989). Manzara yüksek sosyal harcamaların ve yüksek vergilemeye ilişkin ekonomik etkinsizliğin üretilmesidir (OECD, 1994a,b).

1990 yılı için, çalışmada kamu harcamalarının hacmi itibarıyla, GSYİH'nin yüzdesi olarak; GSYİH'nin % 50'sini aşan ülkelere "kamu kesimi büyük ülkeler", GSYİH'nin % 40-50'si arasında olan ülkelere "kamu kesimi orta hacimde olan ülkeler"; GSYİH'nin % 40'ının altında olan ülkeler "kamu kesimi düşük olan ülkeler" olarak ifade edilerek gruplandırılmıştır. Makalede 1960 ve 1990 arasında ekonomik ve sosyal refah göstergelerindeki değişimlere ilişkin kamu harcamaları seviyesindeki değişimleri göstermek amacı taşınmaktadır. Tablo 2'de görüleceği üzere kamu kesimi büyük olan ülkeler GSYİH'nin ortalama % 55'inden fazlasını harcamaktadır, kamu kesimi küçük olan ülkeler GSYİH'nin hemen hemen % 20'sinden biraz fazlasını harcamaktadır. Bu iki grup ülke arasındaki en büyük fark sübvansiyonlar ve transferler ve kamu borçlanması üzerindeki faizlere ilişkin harcamalarda görülmektedir. Aslında, hükümetlerin tüketimleri üzerindeki harcama seviyeleri arasındaki farklar nispeten küçüktür.

Elde edilen bilgilere göre, GSYİH içinde kamu harcamalarının payı 1960 ve 1990 arasında % 50'ye kadar arttığını gösterirken, sosyal ve ekonomik göstergeler bu harcamaları etkilemek eğiliminde olmadığı görülmüş ve hatta bazı durumlarda daha kötüye gittiği görülmüştür. Örneğin işsizlik ve kayıtdışı ekonomi büyürken, ekonomik büyüme yavaşlamıştır. Gerçek anlamda mukayese edilebilir verilere sahip olmamamıza rağmen, halihazırda mevcut verilere göre, bu dönem içerisinde cinayetlerde dikkat çekici bir artışın olduğu ve ailelerin bozulmasına tanık olunmuştur. Ortalama yaşam süresi ve bebek ölümlerinde devam eden iyileşmeler, kamu harcamalarındaki büyümeyi bağımsız olarak etkilediği görülürken, tıptaki teknik gelişmeler, sorucu daha fazla etkilemektedir. Geliştirilen bu iki temel gösterge gelir dağılımı (yukarıda hesaplandığı üzere) ve okullaşma oranını etkilemiştir.

Büyük kamu kesimine sahip ülkelerle daha küçük kamu kesimine sahip ülkeler ya da yeni sanayileşmiş ülkelerin verileri mukayese edilirse, göstergelerin seviyelerindeki sadece küçük farkların bulunduğu görülür. Ekonomik büyüme, işsizlik, kayıt dışı ekonomi ya da hastaların sayısı gibi göstergeler, küçük kamu kesimine sahip ülkelerde daha üst seviyelerde olmak eğilimindedir. Yüksek kamu harcaması yüksek kamu kesimiyle birlikte çoğu ülkede kamu borçlanmasında görünür bir birikimle sonuçlanmaktadır⁵. Sağlık ve eğitime yönelik göstergeler, Birleşmiş Milletler sosyal göstergeler

⁵ 1960'lardan bu yana reel faiz oranlarındaki artış, kamu borçlarının büyümesi sonucunu doğurmuştur (Tanzi ve Fanizza, 1995 ve IMF, 1996).

tablosundaki (değişik bir gösterge kompozisyonu içinde) en yüksek diziye sahip ortalamalarda ülke grupları ile düşük kamu kesimine sahip ülkeler arasında çok farklı değildir. Sadece cinayet ve boşanma gibi bağıntılı göstergeler küçük kamu kesimine sahip ülkelerde daha düşük seviyelerdedir. Fakat bu sonuçlar Birleşik Devletler'e ilişkin veriler yoluyla daha fazla etkilenmektedir. Gelir dağılımı da büyük kamu kesimine sahip ülkelerde daha fazla bozulma eğilimindedir. Bununla birlikte, geniş kamu harcamasına sahip ülkelerde sübvansiyonlar ve transferler zayıf bir biçimde hedefine ulaşmak eğiliminde olup, aynı zamanda vergileme de daha az seviyede progresif olmak eğilimi taşımaktadır (OECD, 1995a,b). Bundan dolayı, gelir dağılımı üzerinde yüksek kamu harcamalarının etkisi küçük kamu kesimine sahip ülkelerdekinden büyük kamu kesimine sahip ülkelerde daha marjinal seviyede kalmaktadır (Zandavakili,1994). Birileri, hane halklarının % 40'ının gelirin sadece % 2 ya da 3'ünü aldığı bir ortamda, GSYİH'nın % 20'sinden daha fazla bir harcama yapılmasının yanlış olup olmadığını sormak zorundadır (bkz. Tablo 2)⁶.

4. Son Dönemlerde Reform Deneyimleri

4.1. Reformun Çerçevesi

Elde edilen bulgular çerçevesinde, devletin hacminin özellikle büyük kamu kesimine sahip ülkelerde azaltmak için önemli destek, motif bulunduğu tartışılmıştır. (Tanzi ve Schuknecht, 1995). 1960'da birçok ülkedeki kamu harcamalarına ilişkin verilerden GSYİH'nın % 30'unun aşılmadığı ve hatta Japonya ve İsviçre'de (ya da 1990'larda yeni sanayileşmiş ülkelerde) (ya da 1990'larda yeni sanayileşmiş ülkelerde) % 20'nin bile altında olduğu görülmekte, kamu harcamalarının çoğunlukla sosyal ve ekonomik amaçlar açısından fedakarlık etmeksizin belki de GSYİH'nın % 30'unun altında tutulabilmesi mümkün olabilirdi. Daha düşük harcama seviyesi vergileri, sosyal güvenlik katkıları oranlarını, kamu borçları ve faiz oranlarını düşük tutabilirdi.

Bu büyüklüğün azaltılması için mevcut bulunan durumdan ciddi bir çıkış yolu söz konusu olsaydı, refah devletinin temel reformu olurdu. Özellikle az gelişmiş finans ve sigorta piyasalarına sahip ülkelerde, temel sosyal yardım sağlamanın ötesinde sağlık ve sosyal yardım sisteminde devlet müdahalesinin zorlayıcı sebebinin bulunmadığının tartışılması gerekirdi. Devlet mal ve hizmet üreticisi olarak kamu iktisadi teşebbüslerini özelleştirerek, daha fazla altyapı yatırımları yaparak ve yüksek eğitim ve diğer faaliyetlerini azaltmak suretiyle bu rollerinden geri çekilebilirdi⁷.

⁶ Rawlsian bir sosyal refah fonksiyonu bunu açıklığa kavuşturmak için yorumlanabilirdi (Rawls,1971). Bununla birlikte, halkın politika yapmak için böyle bir fonksiyonu tercih edip etmeyeği kuşkuludur.

⁷ Bu argümanları destekleyen araştırmalar için, örneğin yardımlar üzerine reform için Dünya Bankası (1994), kamu kurumları reformu ve özelleştirme üzerine, Dünya Bankası(1994), yollar üzerine Gomez-Ibanez ve Meyer (1993), eğitim üzerine Walford (1989) ya da James (1984), Mal ve Hizmetlerin kamu ya da özel kesimden temini konusunda mukayeseli araştırmalar üzerine Mueller (1989)'e bakınız.

Çoğu ülkede, kurumsal zayıflık iyi olarak tanımlanmaktadır (Örneğin Avrupa ülkeleri için, Von Hagen, 1992 ya da De Haan and Sturm, 1994' e bakınız). Böyle zayıflıklar mali politikalar ve belirgin mali disiplin içerisinde anlatılabilir ve şeffaf bir şekilde azaltılabilir. Reform önerileri bundan dolayı kamu sektörü üretimini üretim kalitesini geliştirmek ve beklenen harcama hedeflerini gerçekleştirmek için kuvvetli yöneticiler ve politikacıların teşvikleri üzerinde odaklanmaktadır⁸. Burada devletin rolü, oyunun kuralını belirlemek ve temel hizmetleri garanti etmek için mal ve hizmet tedarik sistemini değiştirebilirdi⁹.

Kamuya yönelik reformlar bir çok ülkede başlamış ve ilk adımı atmış olan Yeni Zelanda ve Şili'de daha ileri noktalara gidilmiş ve dünyanın geri kalan kısmı için de pilot uygulamalar olmuştur. Bu iki ülke reform yapma konusunda seslerini yükseltmiş ve Arjantin'den Avustralya'ya kadar pek çok ülkede uygulama takip edilmiştir. Aşağıda, 1980 ve 1990'ların ortası arasında temel değişiklikler üzerinde odaklanılmış, bir çok sanayileşmiş ülke veya yeni sanayileşmiş ülkelerdeki reformlara ilişkin gözlemler verilmiştir¹⁰.

4.2. Yeni Zelanda'da Kamu Kesimi Reformu

1980'lerin başlarında, Yeni Zelanda ekonomik büyüme ve hayat standardı birçok diğer batılı ekonomilerin altında oldukça korumacı ve müdahaleci bir ülke idi. 1984 ve 1990'ların ortası arasında, Yeni Zelanda herhangi bir OECD üyesi ülke olarak çok radikal ekonomik reform programları uyguladı. Politik rejim daha küçük, daha etkin ve özel sektörün rolünü önemli ölçüde arttıran kurallara dayalı devlet olmaya doğru değiştirildi (Daha detaylı değişik reform unsuru göstergeleri için IMF, 1995, Massey, 1995, Cangiano, 1996, Evans ve diğerleri, 1996, ya da Scott, 1996'a bakınız).

Mali reform, programın önemli bir unsuruydu. Devlet çoğu mal ve hizmet üretiminden çekildi. Çelik endüstrisi, bankacılık, telekomünikasyon sektörü ve milli havayollarını içeren bir çok devlet kurumu ticari hale getirilerek özelleştirildi. Tarım sektörüne yönelik fiyat destekleri ve sübvansiyonlar kaldırıldı. Düşük kamu ödemeleri ve fiyatlandırması yoluyla oluşturulan destekleme yardımları azaltıldı, toplum yararlanana ödetme uygulamasıyla karşı karşıya kaldı, kamu idarelerine maliyetleri azaltıcı yeni hedefler verildi. Vergi sistemi basitleştirildi, vergi oranları keskin bir biçimde azaltıldı ve vergi tabanı genişletildi. 1990-91'de, sosyal politika reformu sağlık, eğitim, refah, konut, sosyal yardım ve kaza sigortası sistemleri yeniden yapılandırıldı. Emeklilik yaşı 60'dan 65'e yükseltildi ve sosyal güvenlik sistemi

⁸ Bütçesel kurumların ıslahı Milesi-Feretti (1996)'da ya da Premchand (1984)'da tartışılmaktadır; politikacıların sınırlandırılmasının (anayasal) kuralları üzerine tartışmalar Mueller (1989)'da görülebilir.

⁹ Chicago ve Kamu Tercih Eki bu kuralı sağlamadığına ve düzenlemelerin kamunun çıkarına olduğuna dikkat çekmişlerdir. Bununla birlikte, kamu yararı orijinal politika yapmaya yönelik teşvikler, her günkü politikalarından "kurallar düzeyinde" daha büyüktür (Brennan ve Buchanan, 1985).

¹⁰ Mevcut literatüre ilave olarak, bilgilerin çoğu IMF Ekonomik Kalkınma Raporları'ndan, OECD Ekonomik Göstergeleri ve Finansal Göstergeler'den tamamlanmıştır (Sadece Malezya, Mauritius ve Portekiz).

evrensel değerlere önem veren kendi kendini test eden yetkilerle donatıldı. Eğitimde okul yetkileri artırıldı ve üniversite eğitimi üzerindeki fiyatlar topluma benimsetildi.

Tablo 3
Kamu Harcamalarının Gelişimi ve Şili ve Yeni Zelanda'daki Kamu Reformları^a
(GSYİH'nın Yüzdesi Olarak)

	Şili		Yeni Zelanda ^b	
	1982	1995	1988	1994
Kamu Harcamaları				
Toplam Harcamalar	34.1	19.9	45.6	35.7
Kamu Tüketim Harc.	10.8	8.8	11.5	15.4
Faiz Ödemeleri(b)	0.5	0.7	7.2	5.7
Transfer ve Sübvansiyonlar(b)	20.6	10.0	24.8	13.2
Yatırım Harcamaları	2.2	3.2	2.1	1.3
Sağlık Harcamaları(b)	1.8	2.5	3.0	5.6
Eğitim Harcamaları(b)	4.0	2.8	5.7	5.6
Kamu Kesimi Açığı (+= Fazlası)	-2.3	3.9	-1.6	3.3
Ekonomik ve Sosyal Göstergeler				
Reel GSYİH'nın Büyüme Hızı ^c	0.3	8.2	1.4	3.3
Gayrisafı Sabit Sermaye Bileşimi c	16.2	23.0	21.5	18.0
Enflasyon c	21.8	16.6	11.6	1.9
İşsizlik Oranı c	13.8	5.3	4.9	9.3
En düşük % 40'ın Gelir Payı	--	17	16	--
Orta Eğitime Katılım	69	67	85	100
Ortalama Yaşam Süresi	71	72	74	76

Kaynaklar : IMF, Kamu Kesimi Finansal İstatistikler, IMF, Dünya Ekonomik Göstergeleri, World Bank (1993-1996) Sosyal Kalkınma Göstergeleri, IMF, Şili-Son Ekonomik Gelişmeler (Ağustos, 1996), IMF, Yeni Zelanda-Son Ekonomik Gelişmeler (Eylül 1995) verilerine dayanarak Tanzi ve Schuknecht tarafından derlenmiştir.

Kamu idaresindeki yapısal değişiklikler hesaplanabilirliği ve şeffaflaşmayı artırdı ve üretim-yönlü idari performans değerlemesine hız verildi. Kamu idarelerinin yöneticileriyle performans tabanlı telafiyle ve kendi ilişkilerini nasıl yönlendireceği üzerinde görünür yetkilerle beş yıllık sözleşme yapıldı. Bütçe sürecindeki değişikliklerle, maliye politikasının amaçlarının tanımlanması kolaylaştırıldı(Scott, 1996).

1994'den bu yana, **Mali Sorumluluk Yasası** maliye politikasına ilişkin kuralları ve amaçları belirlemektedir. Bu yasa hükümete normal ekonomik koşullar altında kamu borçlarının makul bir seviyeye (GSYİH'nın % 20'sine) azaltılmaya kadar mali fazla sağlama yetkisi tanımaktadır. Dengedeki bir mali durum bundan sonra temin edilir. Vergi oranları, özel sektörün mali açıdan tahmin edilebilirliği sağlaması dolayısıyla istikrarlı olacaktır. Kanun aynı

^a Tablo en son verilere dayanarak yıl içerisinde en yüksek kamu harcamalarına ilişkin verileri mukayese etmektedir.

^b Merkezi hükümet verileri.

^c Gözlem yılına kadar üç yıl ortalaması

zamanda bütçesel hesaplama prensiplerini ve ihtiyaçların ne kadar kısıtlanabileceğinin çerçevesini çizmektedir.

Mali disipline parasal yönden de geri dönecektir. Merkez Bankasının bağımsızlığı enflasyon hedeflerinin çok daha düşük oranlarda kalmasını sağlayacak ve başkan bir performans sözleşmesine sahip olacaktır. Şu anda Yeni Zelanda Merkez Bankası dünyadaki en bağımsız merkez bankalarından biridir (Eygffynger ve de Haan, 1996).

Reform çalışmaları mali tasarruflarda tam anlamıyla bir sonuç vermedi ya da daha hızlı büyütmedi. Kamu harcamaları başlangıçta GSYİH'nin % 45'ini aşan bir sınıra ulaştı, (Tablo 3)'den de görüleceği üzere kısa dönemde temel reformlar daha yüksek kamu harcamalarını beraberinde getirebilir. Bununla birlikte 1994'e kadar harcamalar GSYİH'nin % 10'u kadar azaltıldı. Bu azalma hemen hemen dikkat çekici bir biçimde transfer ve sübvansiyonlar üzerindeki düzenlemelerle başarıldı, bu harcamalar 1988'de GSYİH'nin % 25'i iken, 1994'de % 13.2'ye düşürüldü. Kamu harcamalarının bu hacmi çeşitli prosedürlerle desteklenmiştir. Sosyal refah harcamaları çok daha büyük önem arz etmekle birlikte, 1991 ve 1994 arasında GSYİH'nin % 2'sine kadar düşürülmüş, sistemin finansal yapısının gelecekteki gelişme kabiliyeti ve hedefleri ıslah edilmiştir. Aynı zamanda sağlık ve eğitim harcamaları kesintilerden korunurken, faiz harcamaları GSYİH'nin % 2'sine kadar düşürülmüştür. Reformlar Yeni Zelanda'da nasıl seyler yapılacağını kökten bir biçimde değiştirdi. Ticarete liberalizasyon, özelleştirme, transfer ve sübvansiyonların azaltılması, ya da kamu idaresindeki kurumsal reformlar etkisizliği ve rant-kollamaya yönelik fırsatları azaltmayı amaçlamıştı (Scott, 1996). Bununla birlikte yapılan bu çalışmalar kamu harcamalarının azaltılmasına yönelik reformların başlamasından 5 yıl önceydi ve hemen hemen 10 yıl ekonomik büyümeye ivme kazandırmaya başladı. Bu, söz konusu fundamental reformların tam olarak ölçülebilir kazançlar ve politikacılar ve kamu kesiminin bir kısmı üzerindeki hastalığın tedavi edilmesiyle sonuçlanabileceğine inanmak tecrübesizlik olurdu¹¹. Bu reform programlarını her iki parti de destekledi. Bu destek iktidar değişikliklerinde bile devamlılık güvencesi sağladı.

Yeni Zelanda'daki reform aynı zamanda politik sistemi güçlü yönetim yoluyla kolaylaştırıldı. Böyle bir sistemdeki reformlar, kolayca tersine çevrilebilir. Bu ihtimalin varsayımı altında, kredibilitesini güçlendirmek ve yeni ekonomik politikaları sürdürülebilirliği için, Yeni Zelanda daha fazla koalisyonlu hükümet ihtimali taşıyan, doğrudan ve nispi temsil unsurlarını içeren Alman tipi bir sisteme göre seçim sistemini değiştirdi.

---

¹¹ Hükümetleri tehlikeye atan bu noktalar beklenmeyebilir ve bundan dolayı reformların gerçekleştirilmesinin başarılıacağı zemin üzerinde eski düzene geri dönebilir (bkz. Krueger, 1993).

4.3. Şili'deki Kamu Kesimi Reformları

Ekonomisini ve ekonomi politikası rejimini radikal bir biçimde reforme eden ikinci ülke Şili'dir (Bu araştırma için Bitran ve Saez, 1994; Diamond ve Valdez-Prieto, 1994; Marcel ve Solimano, 1994; Velasco, 1994'e bakınız). 1970'lerin başında ekonomisinde çok yüksek kamu müdahalesini yaşamış olan Şili yüksek enflasyon ve yüksek mali açıkları birlikte yaşamıştı. 15 yılı aşkın bir süredir, yarı anayasal reformlarla Şili ekonomisinin karakteristik yapısı ve ekonomik karar alma süreci radikal olarak değişime uğramıştır¹². Yeni 1980 Anayasası mülkiyet haklarını garanti altına aldı ve daha ihtiyatlı bir biçimde düzenleyici olarak devletin rolü sınırlandırıldı. Bütçesel prosedürler yeniden düzenlendi ve çoğu devlet işlemleri daha katı kurallar altında görülebilir biçimde kontrol altına alındı. Devlet ekonominin üretici sektöründen geri çekildi, yardım ve sağlık sigortası sistemi özelleştirildi ve sağlık ve eğitim hizmetleri desantralize edildi. Bu reformlar vergisel ayrıcalıklara dayanan lobi faaliyetleri, sosyal çıkarlara ya da ayrıcalıklı çıkarlar yoluyla uygulamaya konulan düzenlemeleri azaltırken, kamu hizmetlerinin daha etkin hale getirilmesi sağlandı. Devlet transfer ve müdahalelerinin maliyetleri (en azından kısmi olarak) içsel hale getirilmesiyle bir müşteri devlet ve yetkin bir devlet anlayışı yerleştirildi ve bundan dolayı sağlam maliye politikası başarılabilir bir hal aldı (Velasco,1994)¹³.

Şili'de özelleştirme konusunda esas çalışma 1984'de başladı. Hizmet ve ulaştırma sektöründe çoğu geniş hacimli devlet kurumu özelleştirildi. Özelleştirme süreci rekabetçi bir piyasa yapısı ve sağlam bir özelleştirilmiş kurumlara yönelik finanslama ve sahiplenme süreci gibi dengeli düzenleyici süreçleri de içine aldı.

Şili'deki Sosyal Güvenlik Sistemi, kazandığın gibi ödeme sisteminden tam olarak fonlama sistemine zorunlu olarak ve belirlenmiş katkı sistemine transforme edilmiştir. Sistem özellikleri itibariyle bireysel tasarruf hesaplarını özel olarak idare edilen yardım fonlarını da koruma altına almıştır. Bu hesaplar ücretler ve devletin minimum oranlarda katkılarına dayanan ödemelerle karşılanmaktadır. Bu hesapların sahipleri herhangi bir vakitte kendi hesaplarının idarecilerini değiştirebilmektedir. Üyeler emeklilik yaşına ulaştıkları zaman, toplu olarak geri çekme ve yıllık taksitlerle geri alma arasında seçim yapabilmektedir. Garanti edilmiş en az emekli maaşı (çok sayıdaki iyi hedeflenmiş programlarla birlikte) herkes için evrensel bir sosyal güvence sağlamaktadır.

¹² Reform yapmanın yolu başlangıçta oldukça katı olmaktadır. 1975 sonrası ilk reform Sosyalist Allende döneminde yapıldı ve reform çalışmaları özelleştirme ve mali istikrar üzerinde odaklandı. 1981-1982 ekonomik ve bankacılık krizi sonucu bu reformlarla görülebilir problemler anlaşıldı, kurumların yeniden millileştirilmesiyle diğer bir mali istikrarsızlıkla sonuçlandı. Buna ilave olarak, askeri rejim insan haklarına yönelik kayıtlarda dikkat çekici eleştiriler aldı.

¹³ Şili reformlarının detaylı bir tartışması için aynı ciltteki Marcel and Solimano(1994), Diamond and Valdez-Prieto(1994), Bittan and Saez (1994) tarafından yapılan araştırmalara da bakınız.

Sosyal hizmetlerde, özel sektörün katılımı da cesaretlendirdi ve yönetim desantralize edildi. Kamu her bir öğrenci başına okullarının finansmanı plan dahilinde garanti edildi. Uluslararası standartlar itibariyle oldukça düşük olan yüksek eğitim üzerindeki harcamaların payı toplam kamu eğitim harcamalarının % 14'üne düşürüldü. Kamu sağlık harcamalarının temini düşük gelirli olanlarla sınırlandırıldı. Sonuç olarak, kamu sağlık yardımlarının 2/3'ünün, kamu eğitim harcamalarının yarısını alan halkın en fakir % 40'ına giden sosyal yardımlar nispeten iyi bir biçimde hedefine ulaştırılmaya çalışıldı. Bu sektörlerdeki harcamaların hepsi 1970'dekinden 1992'de reel anlamda % 30 daha yüksekti¹⁴.

Devletin rolündeki azalma kamu harcamalarındaki dikkate değer bir düşme ile sonuçlandı. Kamu harcamaları tümüyle 1982'de GSYİH'nin % 34'ünden 1995'de sadece % 19.9'una düşürüldü. Kamu tüketim harcamaları % 10.8'den 8.8'e düşürülürken, en büyük düşme, GSYİH'nin % 20'inin fazlasından % 10'a düşmeyle kamu kurumları ve sosyal güvenlik güvenlik reformlarını yansıtan sübvansiyon ve transfer harcamalarında görüldü. Bu azalmalar nispi olarak daha yüksek seviyede tam fonlanmış emeklilik sistemine geçişi finanse etmeye yardım eden dikkate değer bütçe fazlalıklarının oluşmasını sağladı¹⁵. Yüksek kamu tasarrufları ve emeklilik sistemindeki reform finansal piyasaların derinlik kazanması, üretim faktörleri verimliliğinin artmasına ve yatırımlarda bu periyotta GSYİH'nin % 15'inden % 25'ine bir artışa katkı sağladı (Holzmann, 1996). Ekonomik büyüme arttı ve süreklilik kazandı, bir kaç yıldır işsizlik azaldı.

4.4.OECD'de Harcama Programlarının Reformu ve Yeni Sanayileşmiş Ülkeler

4.4.1.OECD Ülkeleri

Maastricht kriterini uygulaması için Avrupa Birliği'nin hükümetleri zorlaması, uluslararası anlaşmalar ve global rekabetçi ortam, hükümetlerin reformlar için bir teşvik sağlaması tartışmalarını desteklemektedir. Bir kaç ülke kamu kurumları, yerel yönetim harcama programları, emeklilik sistemi, sağlık programları ve sivil hizmetlerde reform yapmaya başladı.

Ekonomik büyümede bir yenilenme yoluyla birleştirilmiş olan kamu harcamalarındaki çok etkili bir azaltma, 1983 ve 1994 arasında İrlanda'da başarılmıştır. Kamu borçlarının GSYİH'nin % 130'u olduğu, yüksek işsizlik ve düşük büyümenin olduğu 1980'lerin ortasında, mali konsolidasyon üzerinde tehlike halini almış bu durum, kamusal uzlaşmanın temel sebebiydi(Bristow ve McDonagh, 1986). Bunun da ötesinde, İrlanda ekonomik ve politik olarak Avrupa Birliği'ne yönelmiş (Bristow ve McDonagh, 1986), ve Maastrich Antlaşması ve birbirine yaklaşma kriteri mali disiplin için güçlü bir dış teşvik olmuştur.

¹⁴ Bununla birlikte, kamu teşebbüsleri sıklıkla düşük bir biçimde fonlandı ve düşük ödemeler yapıldı (1980'lerde istihdam ve reel ücretler oldukça düştü).

¹⁵ Bu geçişme esnasında, hükümet katkıları özel emeklilik fonlarına katkı sağlayan işçiler tarafından kaybedildi, fakat eski sistem altında emekli olanlara emeklilik ücreti ödemesi yapılmaya devam edildi.

İrlanda'nın toplam kamu harcamaları 1983'te GSYİH'nin % 53'ünden 1994'te % 43.8'e düşmüştür (Tablo 4). Sübvansiyonlar ve transferlerdeki düşmeler GSYİH'nin % 30'undan % 23.4'üne düşerek aslan payını almıştır. Mali istikrarın sağlanmasıyla GSYİH'nin % 3'ü kadar faiz ödemelerinde bir düşme sağlanırken, kamu borçlarının GSYİH'ya oranında önemli bir azalma ortaya çıktı. Reformlar sivil hizmetlerde % 8 kadar bir düşme ile birlikte, konut ve üretici sübvansiyonlarında önemli bir kesinti sağlanırken, üniversite ve sağlık hizmetlerinde halk kullanıcıya ödetme uygulamalarıyla tanıştırıldı. Sosyal güvenlik yardımlarına yönelik olabilirlik sıkılaştırıldı ve sosyal yararların gerçek değeri dondurulurken hedefler geliştirildi. Sermaye harcamalarıyla ilgili olarak Avrupa Birliği'nden sağlanan fonlarla bağlantı kuruldu. En üst marjinal Gelir Vergisi oranı ve standart Katma Değer Vergisi oranı 1984'de % 65 ve 23'den 1995'te % 48 ve 21'e düşürüldü. Güçlü ekonomik büyüme gerçekleştirildi ve kamu borçlarının seviyesi 1980'lerin başlarında GSYİH'nin % 130'undan 1995'te aşağı yukarı GSYİH'nin % 85'ine kadar düşürüldü. İrlanda'nın deneyimi, mali yeniden yapılanmanın sosyal refah ya da makro ekonomik istikrara hasar verici bir sonuç taşımadığını göstermektedir. (bkz. Giavazzi ve Pagano, 1990, ve Alesina and Perotti, 1996).

Birleşik Krallık da, önemli mali ve yapısal reformlarla 1980'lerin ortalarında Margaret Thatcher'la karşılaştı. Birleşik Krallık tarihte milli demiryolları ve havayollarının gibi geleneksel kamu kurumlarının dışında, su işlerini ve diğer kamu hizmetlerini en önemli özelleştirme programlarıyla tamamlamıştır (Daha detaylı bilgi için, Bishop ve diğerleri, 1994,1995, ya da Gomez-Ibanez ve Meyer, 1993'e bakınız). Özelleştirmeye kamu borçlarının yükü azaltılmış ve özelleştirilen kamu kurumlar bütçeye katkı sağlamaya başlamıştır. Kamu emeklilik sistemi de özel emeklilik sistemine daha fazla önem vermek suretiyle reforme edildi. Özel sağlık hizmetinin milli sağlık hizmetiyle yan yana işlemesine müsaade edildi.

Bu reformlarla kamu harcamaları 1983'te GSYİH'nin % 45'inden 1989'da % 37'ye düşürüldü. Bununla birlikte, kamu harcamaları 1990'ların başlarında hızlı bir biçimde tekrar artmaya başladı. 1994'te, toplam kamu harcamaları 1983'teki seviyesinin sadece % 2 altındaydı ve sübvansiyonlar ve transferler 1994'te Thatcher Reformları öncesinden daha yüksekti. Açık bir şekilde 1980'lerin reformları kamu harcamalarını sürekli bir biçimde azaltmadı.

Portekiz de 1980'lerin başından beri devletin rolünü önemli ölçüde değiştirdi. 1980'lerin başlarında hükümet kontrolleri, kamu kurumlarına yönelik destekler geniş çaptaydı ve faiz ödemeleri bütçe üzerine oldukça fazla yük yüklemişti (bkz. Cardoso, 1985). Sonuç olarak reformlar Portekiz'i yarı sosyalist bir ekonomik yapıdan, geniş bütçe açıkları ve çok geliştirilmiş kamu maliyesiyle piyasa ekonomisine itti. Kamunun sanayi ve ulaştırmadaki müdahalesi görünür bir biçimde yoğun özelleştirme politikası vasıtasıyla azaltıldı. Kurumsal yapılar güçlendirildi ve borç yönetimi islah edildi. Bu ve

Mustafa Sakal

birçok alandaki serbestleşme Portekiz ekonomisine modern bir yapı kazandırdı ve devletin ekonomik rolünü azalttı. Üstelik, bu değişimler sanayi destekleri üzerindeki tasarrufları absorbe eden refah devleti harcamalarını büyütme amacı taşıyan temel harcama azalmasıyla da sonuçlanmadı.

Avusturya'da kurumsal reform harcamalar üzerinde durdu ve mali yapı islah edildi. Daha önce kontrol edilmesi zor olan devlet harcamaları özellikle kamu personel istihdamında kısıntıya gidilerek % 20 kadar geriletildi. Diğer mali tasarruflar kamu kurumları reformundan elde edildi. 1995'e kadar, Avustralya OECD ülkeleri arasında en düşük harcama seviyesi ve denk bütçeye sahip ülkelerden birisi oldu.

İsveç ve Finlandiya dünyada en yüksek kamu harcaması payına sahip ülke grubundaki iki ülkeydi. 1990'ların başında, bu iki ülke 1980'lerin başında İrlanda'nın karşılaşmış olduğuna benzer sorunlarla karşılaştı. Yüksek mali açıklar ve artan kamu borçları, düşük büyüme ve artan işsizlikle birlikte ortaya çıktı. Kurumsal reformlara ilave olarak, her iki ülke temel olarak kendi reform çabalarına sosyal güvenliği hedef gösterdi. İsveç işsizlik yardımları oranını ve hastalık ödemelerini ve aile ayrılıklarına yönelik ödemeleri düşürdü, emeklilik ödemeleri sıralamasını değiştirdi ve çocuk tahsisatları ve aile yardımlarını kesti. Finlandiya, sağlık sigorta yardımlarını azalttı, emeklilik ödemelerine yönelik reformların bir kısmı olarak emeklilik yaşını arttırdı. Üretime yönelik sübvansiyonları ve yerel yönetim istihdamını da azalttı. İrlanda'daki kadar dramatik olmamasına rağmen, her iki hükümet kamu harcamalarında 1993 ve 1995 arasında GSYİH'nin % 4'ü kadar kısıntıya gitti.

Belçika, 1983 ve 1994 arasında kamu harcamalarında dikkate değer bir azaltmayı başardı. 1990'a kadar GSYİH'nin % 130'una ulaşmış bir kamu borç yükünü, Avrupa Birliği'nden Topluluk Piyasaları ve Maastrich Antlaşması çerçevesinde mali disiplini güçlendirmek ve kamu harcamalarını düşürmek için güçlü teşvikler sağladı. Toplam harcamalar 1983 ve 1990 arasında GSYİH'nin % 64'ünden 55'e düşürüldü. Bununla birlikte, reform paketi ülkenin politik rejimindeki güçlü değişimlerden ziyade çoğunlukla harcama programlarındaki marjinal ayarlamalardan ibaretti. Sonuç olarak, 1990'ların başında kamu harcamalarını azaltmada daha düşük seviyede gelişme vardı.

4.4.2. Yeni Sanayileşmiş Ülkeler

Yeni sanayileşmiş ülkeler kamu faaliyet alanının azaltılmasında genel olarak çok daha başarılıydı ve belki de yapılan düzenlemelerden sonra kamu kesimini daha küçük tutmada daha önemli başarılar elde etmişlerdi. Bu durum, kamu harcamalarının eğer etkin ve iyi hedeflenirse küçük hacimlerde tutulabileceğini göstermektedir. Bu gruptaki birçok ülke arasında Şili, geçmiş 20 yıl içerisinde çok dikkat çekici reformlarda başarıya ulaştı ve Arjantin, Mauritius ve Malezya da dikkate değer başarılar elde etti.

Arjantin, İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünyadaki en zengin ülkelerden biriyken, geniş hacimli kamu sektörü, yüksek kamu borcu ve kamu maliyesi 1980'lere kadar sık sık kontrol dışı en çok düzenleme yapılan ve durgun ekonomilerden bir haline gelmiştir. Ancak 1991 ve 1995 arasında, ekonomi istikrara kavuşturuldu ve geniş ölçüde serbestleştirildi. Ulaştırma, haberleşme ve enerji alanındaki kamu teşebbüsleri özelleştirildi. Milli seviyedeki sivil hizmetlerin hacmi kısmen fonksiyonları azaltmak suretiyle keskin bir şekilde düşürüldü. Sağlık ve eğitim hizmetlerinin tedariki desantralize edildi ve önemli borç ve açıklara sahip olan merkezi idare dışındaki idarelerin mali yapıları çok sıkı bir şekilde kontrol altına alındı. Emeklilik sistemi bütçesel maliyetleri azaltmak ve sağlam temellere basan sistem kurmak için Şili modeli benzeri yeniden yapılandırıldı. Emeklilik yaşı 65'e yükseltildi ve tam fonlanmış, özel olarak idare edilen sistemle işletilmeye başlandı.

Bu reformların bir sonucu olarak, kamu harcamaları Şili'deki ya da yeni sanayileşmiş Doğu Asya ülkelerindeki gibi, benzer bir seviyeye, 1985'te GSYİH'nın % 26.3'ünden 1994'de % 22.5'e düşürüldü (Tablo 5).

1970'lerin sonlarına kadar, şeker sektöründe tekrarlanan aşırı genişleme içindeki konjonktürden etkilenen Mauritius, düşük gelir ve yüksek işsizlik yanında kronik mali açıklarla karşılaştı. Bununla birlikte politik ve sosyal bir uzlaşma, ekonomik ve mali politikalarda radikal değişimlere ihtiyaç duyulduğu için inşaa edildi. 1980-81'deki reform uygulamalarında, kamu harcamaları GSYİH'nın % 36'sını aştı ve mali açık GSYİH'nın % 14'üydü. Bir kaç yıl içinde kamu harcamaları hükümetin ekonomiyi liberalize etmesiyle, GSYİH'nın % 10'u kadar düşürüldü, ücret politikaları daha sıkı hale getirildi ve üretici ve genelleştirilmiş tüketici sübvansiyonları azaltıldı. Reformlar başladığından beri, Mauritius çok hızlı ekonomik büyüme, düşük işsizlik ve istikrarlı bir makro ekonomi sürdürmektedir.

Malezya 1980'lerin başlarında Mauritius gibi istikrarsız benzer bir yapıya sahipti. 1982'de, kamu harcamaları GSYİH'nın % 45'ini kaplıyordu ve mali açık GSYİH'nın % 17'siydi. Kamu yatırım programı o yıl GSYİH'nın % 18.7'sini kapsıyordu. Daha sonraki yıllarda, hükümet bir çok kamu teşebbüsünü ve özel sektörle eşit koşullarda ticari hale getirilmiş olanları özelleştirdi. Ekonomi yasal-kurumsal olarak serbestleştirildi. Sermaye harcamaları dikkate değer bir şekilde sadece 1995'de GSYİH'nın % 5'i kadar düşürüldü ve hükümet altyapı yatırımları için geleneksel teşebbüs ve mülkleri için özel sektörü teşvik etti. Koruyucu ücret ve istihdam politikaları da ekonomide kamu harcamalarının daraltılmasında azaltıcı bir paya sahipti. Hükümet reformları ve harcama kesintileri daha dengeli bir konjonktür ve daha kolay harcama azaltmalarıyla hızlı ekonomik büyüme sağlandı. 1995'e kadar, kamu harcamaları 1980'lerin başındaki seviyenin yarısına ya da diğer deyişle GSYİH'nın % 22.6'sına düşürüldü ve bütçe fazlası elde edildi.

Kamu'da Yeniden Yapılanma

4.5. OECD’de Kurumsal Reform ve Yeni Sanayileşmiş Ülkeler

Çoğu ülkede kurumsal çatıya yönelik reform çalışmaları mali politikaların daha sağlıklı hale gelmesine politikacıların teşviklerini güçlendirdi. Üstelik Yeni Zelanda ve Şili, Avustralya kamu idaresi ve politik karar alma sürecine yönelik kurumsal yapısında önemli reformlarla karşılaştı. Reformlar kesin bir biçimde zorlamayla, mali hedefler, kamunun duyurusu, medya ve finansal piyasalar kanalıyla duyuruldu. Bu yayınlanan amaçları başarması için hükümet üzerindeki baskıları arttı. Bütçenin bileşiminde, programların mevcudiyetine yönelik talepler ve değiştirilemeyen politikalar, politikacıların tasavvur ettiği alanlardaki öncelikler üzerinde odaklansın diye gelecek üç yıllık bir dönemde sabitlendi. Bakanlar harcamaların tespit edilmesinde ve kendi bütçe ödenek kalemlerini durdurmaya yönelik tasarruf işlemlerinde tam olarak yetkilendirilmiştir. Artan maliyetlere yönelik % 1’lik yıllık etkinlik kazançları, esnekliklerden elde edilen bir ödül gibi nitelendirildi. Son değerlemeyle programların idaresi ve bütçeleme hesaplanabilir ve bir “performans-yönlü kültür” yaratılarak güçlendirildi (Campos ve Pradhan, 1996).

Kurumsal reform Hollanda, İsveç ve Portekiz’de de önemliydi. Hollanda orta vadeli bir çatı içinde sosyal güvenlik harcamaları içinde olmayanlar üzerinde bütçesel harcama tavanlarını sıkı bir bağlayıcılıkla ortaya koydu. Ve sonuç olarak Hollanda’lılar 1980 ve 1994 arasında toplam kamu harcamalarını azaltmış olan bir çok ülkeden biriydi. İsveç’de, zayıf harcama kontrolü ve sıkı bütçe harcama tavanı eksikliği 1990’ların başında mali durumun can sıkıcı bir biçimde bozulmasını şiddetlendirdi. Sonuçta, nominal bütün harcama tavanları üç yıllık bir süre içinde aynı kalması şeklinde karar kılındı. Bir alandaki aşırı harcama eğilimi diğer harcama sınıflarında telafi edici tasarrufları gerektirmiştir. Harcamaların aylık seyri ve yıl ortası durumunun parlamentoya rapor edilmesi mali disiplini güçlendirdi. Portekiz’de, benzer reformlar 1980’lerde yapıldı. Öncelikli olarak harcamalar üzerindeki tavanlar, yetkili bir süreçle güçlendirildi ve en son kontrol için 1980’lerin başlarında yüksek açıklardan sonra mali konsolidasyona ilişkin kurumsal düzenlemelere gidildi.

OECD dışı ülkeler arasında, Tayland ve Arjantin’deki kurumsal reformlar özellikle dikkat çekiciydi. 1980’lerin başlarında, Tayland gelirleri çok fazla miktarda tahmin etti ve bütçesel kuralları geniş ölçüde artırdı ve kısa dönem gelir hedeflerinde yeterince esneklik sağlamama eğiliminde oldu. Kurumsal yapının temel reformları bütçe disiplinine önem vermeyen amaçları taşıdı. Bütçe tavanları ve kısmen hatta bakanlıkların harcama tavanları dört nispi yetkiye sahip idari büro tarafından orta vadeli bir makroekonomik çatı içinde belirlendi. Parlamento bütçe üzerinde karar verdiğinde bütçesel harcama tavanlarını revize edemedi. Bu durum, açıklardan ziyade mali fazlaların doğması eğilimini ortaya çıkardı (Campos ve Pradhan, 1996, ya da Robinson vd., 1991).

Benzer bir biçimde Arjantin'de bütçesel kurumlar güçlendirildi. Bütçe hazırlıkları makro ekonomik yapının sınırlandırılması ve kongrenin açıkları artıran bütçe ödenek tekliflerini geri çevirmek suretiyle tamamlandı. Hem de 3000'den fazla hesap hemen hemen hazineye bir tek hesapta yer aldı.

Mali açıklar üzerindeki yasal sınırlamalar ya da anayasal kurullarla, yukarıda tartışılan Yeni Zelanda'ya ilave olarak çok sayıda ülkede karşı karşıya kalındı ya da tartışıldı. Birleşik Devletler, 1980 ve 1990'ların ortalarında anayasasına **denk bir bütçe** hükmünü koymak için birçok çalışmaya tanık oldu. Fazla borçlanmaya müsaade etmeyen **Avrupa Birliği İstikrar ve Büyüme Sözleşmesi** diye ifade edilen koşullar altında Para Birliği'ne katılan üye ülkeler yasal açık hedefleri üzerinde anlaşmaya varmışlardır.

5. Sonuç

Makalede, geçmiş 125 yılı aşmış bir süre içerisinde sanayileşmiş ülkelerdeki kamu harcamalarının büyümesi açıklanmış ve harcamaların büyümesinin açık bir biçimde ekonomik ve sosyal refah göstergelerinde önemli bir iyileşmeye neden olmadığı belirlenmiştir. Üstelik küçük kamu kesimine sahip ülkelerle yeni sanayileşmiş ülkelerin büyük kamu kesimine sahip ülkelerinkinden ekonomik ve sosyal amaçları başarma açısından daha kötü durumda olmadığı görülmektedir. GSYİH'nin % 20 ya da % 30'unu bulan kamu harcamalarıyla örneğin Asya'nın Yeni Sanayileşmiş Ülkeleri sağlıklı bir gelir dağılımı ve sosyal ortama sahiptirler. Ayrıca Japonya, İsviçre ya da Yeni Zelanda gibi düşük hacimli kamu kesimine sahip ülkeler de yeterli kamu hizmetleri ve sosyal güvenlik hizmetlerini kesintisiz sürdürmektedir. Bu sonuçlar ve yukarıda tartışılan hükümet harcama reform deneyimleri, GSYİH'nin % 40, 50 hatta 60'ını hükümet harcamalarına tahsis eden ülkelerde önemli harcama indirimlerinin olabileceğini göstermektedir. Bu şekildeki indirimler, eğer iyi tasarlanmış reformlarla başarılırsa, refah ya da ekonomik faaliyetler üzerinde önemli olumsuz etkiler taşıması muhtemel değildir.

KAYNAKÇA

- ACHA, F.V.,1976. Datos Basicos para la Historia de Espana, 1850/1975, Instituto de Estudios Fiscales Ministerio de Haciendas 1, Madrid.
- AGELL, J. Lindh, T., Ohlsson, H., (1977), Growth and the Public Sector : A Critical Review Essay. European Journal of Political Economy 13, 33-52.
- ALESINA, A., Drazen, A. (1991), Why are stabilizations delayed?. *American Economic Review* 81, 1170-1188.
- ALESINA, A., Perotti, R., (1996), Fiscal Adjustments in OECD Countries: Composition and Macroeconomic Effects. *IMF Working Paper*, WP/96/70, Washington D.C.
- ALTENSTETTER, C., (1986) *German social security programs: An interpretation of their development*, (1883-1985), In: Ashford, D.E.,

- Kelley, E.W. (Eds.), *Nationalizing Social Security in Europe and America*. JAI Press, Greenwich, Connecticut, pp.73-97.
- ANDIC, S., Vaverka, J.,(1964), *The Growth of Government Expenditure in Germany since the Unification*, Finanzarchiv,23.
- Australian Bureau of Census and Statistics (1938), *Office Yearbook*. The Commonwealth of Australia, Canberra, p.31.
- BASTIAT, F. (1944-45), *Harmonies of Political Economy*, 2 vs. Register Publishing Co., Santa Ana, California.
- BISHOP, M., KAY, J., MAYER, C. (Eds.), (1994), *Privatization and Economic Performance*. Oxford University Press, Oxford.
- BISHOP, M., KAY, J., MAYER, C. (Eds.) (1995), *Regulatory Challenge*. Oxford University Press, Oxford.
- BITRAN, E., SAEZ, R.E. (1994), *Privatization and Regulation in Chile*. In : Bosworth, B., Dornbush, R., Laban, P. (Eds.), *The Chilean Economy: Policy Lessons and Challenges*. The Brooking Institution, Washington, D.C., pp.379-429.
- BRENNAN, G., BUCHANAN, J.M. (1985), *The Reason of Rules: Constitutional Political Economy*. Cambridge University Press, Cambridge.
- BRISTOW, J.A., MCDONAGH, D. (Eds.) (1986), *Public Expenditure: The Key Issues*. Institute of Public Administration, Dublin.
- BUCHANAN, J.M. (1985), *The Moral dimensions of debt financing*. Economic Inquiry 13, 1-6.
- BUCHANAN. J.M., ROWLEY, C., TOLLISON, R., (1987), *Deficits*. Basil Blackwell, Oxford. Butlin, N.G., 1984. *Select Comparative Economic Statistics, 1900-1940; Australia and Britain, Canada, Japan, New Zeland and USA*. Australia National University, Canberra.
- CAMPOS, E.PRADHAN.S. (1996), *The Impact of Budgetary Institutions on Expenditure Outcomes*. World Bank PRW Paper No.1646, Washington D.C.
- CANGIANO, M. (1996), *Accountability and Transparency in Public Accounting*. The New Zeland Experience. IMF Working Paper WP/96/122, Washington D.C.
- CARDOSO, T. (1985), *As empresas publicas e o ajustamento macroeconomico em portugal*. In: da Silva Lopes, J.(Ed.), *Ajustamento e Crescimento Na Actual Conjuntura Economica Mundial*. IMF, Washington, pp.150-166.
- Central Bureau of Statistics of Norway (1969 and 1978), *Historisk Statistikk*. Statistisk Sentralbyra, Oslo.
- DE HAAN, J., STURM, J.E. (1994), *Political and instutional determinants of fiscal policy in the European Community*. Public Choice 80, 157-172.
- DELORME, R., ANDE, C., 1983. *L'Etat et l'Economie (1870-1980)*, Seuil, Paris.
- DIAMOND, P., VALDEZ-PRIETO, S. (1994), *Social Security Reforms*. In: Bosworth, B., Dornbush, R., Laban, P. (Eds.), *The Chilean Economy:*

- Policy Lessons and Challenges*. The Brooking Institution, Washington, D.C., pp.379-429.
- EVANS, L., GRIMES, A., WILKINSON, B., TEECE, D. (1996), *Economic reform in New Zeland 1984-95: The pursuit of efficiency*. Journal of Economic Literature 35, 1856-1902.
- EYGGFYNGER, S., DE HAAN, J. (1996), *The Political Economy of Central Bank Independence*. Special Papers in international Economics No.19. Princeton University Press, Princeton.
- Financial Times, various issues. London.
- FLORA, P. (1983), *State, Economy and Society in Western Europe, 1815-1975k*. St. James Press, Chicago.
- GALBRAITH, J.K. (1958), *The Affluent Society*. Houghton Mifflin, Boston.
- GIAVAZZI, F., PAGANO, M. (1990), *Can Severe Fiscal Contractions be Expansionary? Tales of Two Small European Countries*, NBER Working Paper No.3372.
- GOMES-IBANEZ, J., MEYER, J.R., (1993), *Going Private: the International Experience with Transport Privatization*. Brooking Institution, Washington D.C.
- HOLZMANN, R. (1996), *Pension Reform, Financial Market Development and Economic Growth-Preliminary Evidence for Chile*. International Monetary Fund Working Paper, WP/96/90, Washington D.C.
- International Monetary Fund, various issues. Recent Economic Developments, Selected Issues or Statistical Appendix-Argentina, Australia, Belgium, Finland, Ireland, Mauritius, Malaysia, Portugal, Sweden, Thailand, United Kingdom. IMF, Washington D.C.
- International Monetary Fund (1995), *World Economic Outlook*. IMF, Washington, D.C.
- International Monetary Fund (1996), *World Economic Outlook*. IMF, Washington, D.C.
- JAMES, E. (1984), *Benefits and costs of privatized public services: Lessons from the Duch educational system*. Comparative Education Review.
- Japan Statistical Association (1987), *Historical Statistics of Japan*, vol.I. Tokyo.
- KRUEGER, A.O. (1993), *Political Economy of Policy Reform in Developing Countries*. MIT Press, Cambridge.
- Paul Leroy-Beaulieu. Various editions. *Traite de la Science des Finances*, vols. I and II. Guillaumin, Paris.
- MARCEL, M., SOLIMANO, A. (1994), *The Distribution of Income and Economic Adjustment*. In: Bosworth, B., Dornbush, R., Laban, P. (Eds.), *The Chilean Economy: Policy Lessons and Challenges*. The Brooking Institution, Washington, D.C., pp.379-429.
- MASSEY, P. (1995), *New Zeland, Market Liberalization in a Developed Economy*. St. Martin's Press, New York.
- MILESI-FERETTI, G.-M. (1996), *Fiscal Rules and the Budget Process*, IMF Working Paper 96/60, Washington D.C.

- MITCHELL, B.R. (1962), *Abstract of British Historical Statistics*. Stockton Press. New York.
- MOSER, P. (1994), *Constitutional protection of economic rights: The Swiss and U.S. Experience in Comparison*. *Constitutional Political Economy* 5, 61-79.
- MUELLER, D. (1989), *Public Choice II*. Cambridge University Press, New York.
- MUSGRAVE, R.A., PEACOCK, A.T., (Eds.) (1958), *Classics in the Theory of Public Finance*, Macmillan, New York and London, p.164.
- Organisation for Economic Cooperation and Development, various issues. *Economic Surveys for Belgium, Finland, Ireland, Portugal, Sweden, and the United Kingdom*. OECD, Paris.
- Organisation for Economic Cooperation and Development (1994a), *New Orientations for Social Policy*. OECD, Paris.
- Organisation for Economic Cooperation and Development (1994b), *Trends in International Migration: Continuous Reporting System on Migration*. OECD, Paris.
- Organisation for Economic Cooperation and Development (1995a), *Main Science and Technology Indicators*. OECD, Paris.
- Organisation for Economic Cooperation and Development (1995b), *Income Distribution in OECD Countries*. OECD Social Policy Studies No. 18, Paris.
- PEACOCK, A., WISEMAN, J. (1961), *The Growth of Public Expenditure in the United Kingdom*, Princeton University Press, Princeton.
- PREMCHAND, A. (1996), *Issues and New Directions in Public Expenditure in the United Kingdom*. Princeton University Press, Princeton.
- PREMCHAND, A. (1996), *Issues and New Directions in Public Expenditure Management*. International Monetary Fund WP/96/123, Washington D.C.
- RAWLS, J.A. (1971), *A Theory of Justice*. Belknap Press. Cambridge.
- Repubblica de Italiana Istituto Centrale di Statistica (1951), *Annuario Statistico Italiano, 1944-48*. Istituto Poligrafico Dello Stato, Serie V, vol.I, Roma.
- ROBERTI, P. (1989), Some critical reflections on the principles and instruments of the welfare state. *Review of Labour Economics and Industrial Relations* 3, 95-125.
- ROBINSON, D., BYEON, Y., TEJA, R., TSENG, V. (1991), Thailand: Adjusting to Success. *Current Policy Issues. IMF Occasional Paper No.85*, Washington D.C.
- SCOTT, G. (1996), Government Reform in New Zealand. *International Monetary Fund Occasional Paper No.140*, Washington D.C.
- SMITH, A. (1937), *An Inquiry into the Nature and Causes of Wealth of Nations*. *The Modern Library*, New York.
- TANZI, V. (1997), *The Chancing Role of the State in the Economy*. IMF Mimeo, Washington D.C.

- TANZI, V., BOVENBERG, L. (1989), *Economic Interdependence And The International Implications Of Supply-Side Policies*. In: Fels, G., Von Furstenberg, G.M. (Eds.). *A Supply-Side Agenda For Germany*. Springer Verlag, Berlin, Pp.153-180.
- TANZI, V., SCHUKNECHT, L. (1995), *The Growth of Government and the Reform of the State in Industrial Countries*. *IMF Working Paper WP/95/49*, Washington D.C.
- TULLOCK, G. (1989), *The Economics of Special Privilege and Rent Seeking*. Kluwer Academic Publisher, Boston.
- VELASCO, A. (1994), *The State and Economic Policy: Chile 1952-92*. In: Bosworth, B., Dornbush, R., Laban, P. (Eds.). *The Chilean Economy : Policy Lessons and Challenges*. The Brooking Institution, Washington, D.C., pp.379-429.
- VON HAGEN, J. (1992), *Budgeting Procedures and Fiscal Performance in the European Communities*. *EC Economic Papers*. Number 96, Brussels.
- United Nations Development Program (1994 and 1995), *Human Development Report*. Oxford University Press for the UNDP, New York.
- United States Bureau of the Census (1975), *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970*. U.S. Government Printing Office, Washington D.C.
- WALFORD, G. (1989), *Private Schools in Ten Countries : Policy and Practice*. Routledge, London.
- WECK-HANNEMANN, H., POMMEREHNE, W., FREY, B.S., (1984) *Schattenwirtschaft*. Table 7, Vahlen, Muenchen, p.67.
- World Bank (1993-1996), *Social Indicators of Development*. World Bank, Washington D.C.
- World Bank (1993 and 1994), *World Development Report*. Oxford University Press, New York.
- World Bank (1994), *Averting the Old Age Crisis*. Oxford University Press, Washington, D.C.
- World Bank (1995), *Bureaucrats in Business: The Economics and Politics of Government*. World Bank, Washington, D.C.
- ZANDAVAKILI S., (1994), *Income Redistribution Through Taxation: An International Comparison*. *Jerome Levy Economics Institute of Bard College Working Paper No.46*, New York.